

Український інститут національної пам'яті

Інформаційні матеріали до початку російсько-української війни та повномасштабного вторгнення РФ в Україну

Вступ

Ключові повідомлення

Сторінки незламності:

*20 лютого. День Героїв Небесної Сотні та початок
російсько-української війни*

24 лютого. Повномасштабне вторгнення

26 лютого. Спротив окупації в Криму

*Березень. Оборона Київщини, Чернігівщини, Херсонщини, Сумщини
та Миколаївщини*

14 березня. День українських добровольців

Тематичні матеріали Українського інституту національної пам'яті

Вступ

У лютому 2014 року почалася сучасна російсько-українська війна. Тоді, 11 років тому, РФ окупувала Автономну Республіку Крим і Севастополь, окремі райони Донецької, Луганської та Херсонської областей. До 24 лютого 2022 року основні події війни, з різною інтенсивністю бойових дій, точилися на сході нашої країни. Хоча протистояння російській гібридній агресії відбувалося не тільки на лінії фронту, а й на всій території України.

Росія розв'язала проти України імперіалістичну – загарбницьку – й екзистенційну війну, спрямовану не лише на захоплення території, а й на знищення української державності, нашої національної ідентичності, геноцид Українського народу. Повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 року стало новим етапом війни, розпочатої у 2014 році. Спротив агресії після 24 лютого 2022 року консолідував українців.

Ключові повідомлення

Від 2014 року Україна веде справедливую війну за збереження незалежності, за право на вільний європейський та євроатлантичний вибір, за суверенітет і територіальну цілісність. До 24 лютого 2022 року основні воєнні дії не виходили за межі сходу нашої країни. Протягом восьми років Збройні сили України разом із добровольчими формуваннями, волонтерами ефективно стримували збройну агресію РФ, звільнивши більшість захоплених нею на той

час територій. 24 лютого 2022 року Росія розв'язала відкриту повномасштабну війну проти України.

Ця війна принесла загрозу миру і безпеці європейського континенту, призвела до порушення стабільності та рівноваги в глобальному вимірі. А для нас війна має екзистенційний характер – вона на виживання. Бо російський загарбник на тимчасово окупованих територіях в усій повноті реалізує геноцид Українського народу – знищує нашу культуру, літературу, мобілізує українське населення, кидаючи у бій проти своїх.

Війна в Україні та за Україну не почалася зненацька. Повномасштабний напад – це чергова спроба зламати Україну, перетворити суверенну державу на симулякр, а її народ – на «населеніє», подібне до російського. Відкрита війна проти України планувалася давно, а в латентних і гібридних формах тривала всі роки нашої незалежності.

Війна не оминула жодної родини, торкнулася кожного. І кожен проходить це випробування по-різному. Але спільним для багатьох залишається прагнення перемоги, бажання знищити ворога, вистояти та втримати незалежність. Це спонукає до дій та мобілізує зусилля.

Війна загартувала й згуртувала нас. Нині нас об'єднує пам'ять про загиблих, спільний біль і спільна відповідальність, прагнення помститися за всіх убитих та закатованих рашистами. Щоб вижити, у нас є лише один вихід – перемога.

У найважчі часи нашої історії українці об'єднувалися для відсічі ворогові, масово ставали на захист рідної землі. Наша готовність до спротиву є вирішальною запорукою перемоги.

Це зрозуміли ті десятки і сотні тисяч українців, що добровільно стали до лав захисників України. Вони, полишаючи свої справи чи успішну кар'єру, одягали військові однострої.

Тисячі українців займаються волонтерством. Вони дали шанс усім іншим підготуватися і знайти своє місце у цій війні. Але перемогти ми зможемо лише спільними зусиллями всіх українців. У нас є цей шанс і ми не маємо права його втратити.

Національна єдність забезпечила успішний опір російському агресорові. Український народ продемонстрував світові приклади мужності, стійкості, сміливості, кмітливості та єдності перед жорстоким ворогом, що чисельно переважає.

Героїчний опір українців – це не лише боротьба за фізичне виживання Українського народу та свободу країни. У цій війні Україна захищає своє право на існування, національну ідентичність, європейський вибір і цінності. Українці проливають кров за вільну, демократичну Європу. І сьогодні, унаслідок воєнної

агресії РФ, на жаль, Україна має не тільки Небесну Сотню, а й ціле Небесне військо.

Та українці вистояли й довели свою спроможність перемагати російську військову агресію. Сьогодні Україна стримує її завдяки зусиллям на військовому, інформаційному фронтах, а також міжнародній допомозі. Але передусім ми вдячні нашим мужнім і стійким захисникам і захисницям із Сил безпеки та оборони.

Варто усвідомлювати, що рівень загрози залишається високим. Сьогодні ворог не має наміру зупинитися, не рахується із втратами. Тому ми не маємо права дозволити агресору підважити нашу єдність, готовність і здатність до спротиву. Маємо зберігати дух свободи і згуртованість.

Сторінки незламності

З 20 лютого по 14 березня відзначаємо низку дат, покликаних нагадувати нам про спротив нашого суспільства свавілля влади й поневоленню:

20 лютого Україна вшанує пам'ять Героїв Небесної Сотні під гаслом відзначення – «Герої першої перемоги у битві, що триває».

24 лютого – день повномасштабного вторгнення РФ в Україну.

26 лютого – в День спротиву окупації Криму – вшановуємо мужність тисяч кримців, які цього дня в 2014 році вийшли на мітинг у Сімферополі на підтримку територіальної цілісності України.

14 березня – День українських добровольців.

Сучасним опором російській агресії ми довели свою згуртованість, спільне прагнення визначати майбутнє та готовність боротися за нього. Нині нам треба зберігати вміння масово піднятися на захист рідної землі, а також важливо організуватися на співпрацю з відбудови України після перемоги.

20 лютого. День Героїв Небесної Сотні та початок російсько-української війни

Помаранчева революція та Революція Гідності показали, що українське суспільство цінує демократію і свободу та бачить себе частиною Європи. Це суперечило планам Росії все більше посилювати вплив на Україну та затягнути її у власні геополітичні проекти.

Під гаслом «Нас не подолати!» мільйони українців вийшли у 2004 та 2013–2014 роках на мирні протести проти агресивної гібридної політики Росії, спрямованої на повернення України під цілковитий вплив і контроль.

Із приходом до влади у 2010-му Віктора Януковича українці неодноразово згуртовувалися на акціях – Податковому (2010), Мовному (2012),

Врадіївському (2013) майданах. Тоді українці повстали через свавілля влади, безкарність чиновників і придушення демократичних прав і свобод людей.

Кульмінацією протестних виступів стала Революція Гідності. Вона розпочалася 21 листопада через те, що уряд відмовився підписувати Угоду про асоціацію з Європейським союзом. Таке рішення корумпованого клану тодішнього президента Віктора Януковича не просто перекреслювало надію на системні реформи та проєвропейський курс розвитку держави, а й могло поглибити залежність України від Росії аж до втрати державності. Акція переросла в боротьбу українців, непохитних, готових навіть з дерев'яними щитами йти на техніку і під кулі, у відстоюванні права й гідність. Завдяки цій непохитності, згуртованості та самоорганізації українці вистояли, повалили режим Віктора Януковича й повернули Україну до європейського шляху розвитку.

Після перемоги Революції Гідності 20 лютого 2014 року Росія розпочала збройну агресію проти України й окупувала Крим.

У березні 2014-го Росія почала розхитувати ситуацію в південних областях. Керовані російськими спецслужбами учасники “антимайдану” в Донецьку, Дніпрі, Одесі, Херсоні, Запоріжжі, Харкові збирали мітинги і закликали захоплювати обласні державні адміністрації. Водночас у багатьох містах – Сумах, Дніпрі, Запоріжжі, Полтаві, Миколаєві – прокотилися масові акції на захист суверенітету та цілісності України.

На початку квітня ворожі спецслужби перейшли до реалізації плану «Новоросія» та ініціювали чергову хвилю дестабілізації. Патріотичні українці відчайдушно протистояли наступу «русской весни». А остаточно його зірвали одесити 2 травня 2014 року.

За даними Служби безпеки України, проросійські акції в Одесі взимку–навесні 2014 року інспірувалися з Росії – місцеві ватажки сепаратистів отримували від кураторів з Москви прямі інструкції щодо розхитування ситуації. Так, 9 березня у відповідь на рішення Одеської облради проросійські сили облаштували на Куликовому полі наметове містечко, де проводили мітинги із закликами до РФ ввести війська в Україну. Серед організаторів акцій були й громадяни Росії.

2 травня 2014 року в Одесі мав відбутися футбольний матч між одеським «Чорноморцем» і харківським «Металістом». Патріотичні активісти запланували перед грою знову пройти Маршем миру – цього разу із фан-клубом «Чорноморця». Проросійські ж протестувальники оголосили мобілізацію прихильників. Тож, коли колона учасників Маршу миру вирушила з Соборної площі, дорогу їм перекрили люди з Куликового поля. На Грецькій вулиці

відбулися сутички. Шістьох одеситів, серед яких був сотник «Правого сектора», правник Ігор Іванов, проросійські бойовики розстріляли просто в середмісті.

Місцеві підприємці, ресторатори, випадкові перехожі, які опинилися в епіцентрі подій, підтримали учасників Маршу миру. Щоб зупинити озброєних бойовиків, вони почали зводити барикади зі столів і стільців вуличних кав'ярень, смітників. Бруківка ставала «набоями», а бензин з припаркованих автомобілів використовувався для «коктейлів Молотова».

Попри те, що нападники мали травматичну і вогнепальну зброю, а також лояльне ставлення міліції, за декілька годин інтенсивного вуличного протистояння їхні сили вичерпалися, вони почали тікати і барикадуватися у Будинку профспілок неподалік Куликового поля. З даху та вікон будівлі вони відкрили «стрілянину» по українських активістах «коктейлями Молотова» та камінням. У приміщення, де таборувалися проросійські сили, так само полетіли пляшки із запальною сумішшю і бруківка.

Невдовзі на сходах Будинку профспілок розпочалася пожежа. Обставини її виникнення дотепер не з'ясовані. Синтетичний матеріал під сходами почав тліти. Отруйний дим затягнув всю споруду, а температура перевищувала всі критичні показники. Багато людей загинуло від отруєння чадним газом і через падіння з висоти. Загалом жертвами протистояння стали 48 осіб з обох боків, понад 200 людей отримали поранення.

24 лютого. Повномасштабне вторгнення

Цього дня 2022 року почалося відкрите збройне повномасштабне вторгнення росіян в Україну – Володимир Путін оголосив про початок так званої СВО – спеціальної воєнної операції з метою «демільтаризації» та «денацифікації» України. За кілька хвилин російські ракети з території Білорусі та тимчасово окупованого Криму атакували українські аеродроми та військові об'єкти по всій Україні. Російсько-українська війна, розпочата РФ у 2014 році, перейшла в нову гостру фазу.

Рашисти розраховували на блискавичне захоплення України, адже були переконані, що українці чекають на росіян із хлібом–сіллю. Та насправді з перших годин вторгнення армія агресора зустріла шалений спротив не лише бійців ЗСУ та Національної гвардії, а й пересічних громадян, об'єднаних в загони територіальної оборони, добровольчі формування територіальних громад, волонтерські організації.

У перші місяці війни світ вражали факти, коли жителі міст у Харківській чи Чернігівській областях виходили на вулиці та площі, без зброї зупиняючи російську військову техніку. Коли в окупованих Херсоні, Енергодарі, Мелітополі більше місяця не припинялися акції протесту під українськими прапорами. Коли

кияни чи одесити збирали пляшки і наповнювали їх коктейлями Молотова. Коли люди голіруч захоплювали окупантів, бронетехніку, зброю і здавали все це ЗСУ. Таких прикладів боротьби й героїзму українських цивільних чимало.

У всіх містах перед військкоматами утворилися черги з досвідчених військових, резервістів і пересічних чоловіків і жінок, нерідко зовсім юних, котрі хотіли захищати рідну землю.

«Як кажуть, не було де яблуку впасти. Як жарт може додати, що була така мрія комісара, що тобі телефонують і прохають допомогти призватись. Телефонували і мені, і колегам. Люди розповідали про черги і прохали допомогти дати можливість захищати країну. В чергах було багато жінок. Приходили люди поважного віку. Це було не тільки в лютому, а і в березні, коли ворог був під Києвом. Приходили і студенти-медики з ліками, пропонуючи у разі вуличних боїв надавати медичну допомогу. Приходив і юнак, якому на вигляд років 17. Він так сказав нам: "Я знаю, що ви мене не візьмете до війська, але я прийшов не з пустими руками». Він приніс "коктейлі для Путіна", близько 10 пляшок», – згадував в інтерв'ю ТСН начальник Київського міського центру комплектування та соціальної підтримки, полковник Юрій Максимів.

26 лютого. Спротив окупації в Криму

26 лютого – в День спротиву окупації Криму – вшановуємо мужність тисяч кримців, які цього дня в 2014 році вийшли на мітинг у Сімферополі на підтримку територіальної цілісності України.

Це був час розгортання війни Росії проти України, яка почалася саме з Криму. 24 лютого 2014 року кораблі військово-морського флоту РФ, які завершили охороняти акваторію в районі проведення Зимових Олімпійських ігор (Сочі), прийняли на борт у Новоросійську «зелених чоловічків» (російських військовослужбовців без розпізнавальних знаків) разом із бойовою технікою та вийшли курсом на Севастополь.

Наступного дня близько 400 проросійськи налаштованих людей пікетували будівлю Верховної Ради Автономної Республіки Крим у Сімферополі з вимогою зняти українську державну символіку і провести референдум «за незалежність Криму». Щоб не допустити цього, Меджліс кримськотатарського народу закликав кримських татар, українців і представників інших національностей зібратися на мирний протест на знак спротиву російській окупації та підтримки цілісності України.

26 лютого біля парламенту Криму відбувся проукраїнський мітинг, до якого долучилися від 5 до 10 тисяч учасників та який не допустив позачергового засідання парламенту та перегляду статусу автономної республіки у складі України. Того дня учасникам мітингу довелося зійтися у протистоянні із

незаконним формуванням «Народне ополчення Криму» та «казачими» організаціями, яких спеціально мобілізували проросійські сили. Загинули двоє громадян України після травм, отриманих, імовірно, в тисняві на площі. По допомогу до медиків звернулися 30 осіб.

Проте наступного дня о 5-й ранку до парламенту й уряду Криму ввійшли регулярні військові формування РФ і захопили будівлі. 28 лютого Верховна Рада Криму під «наглядом» військовослужбовців ЗС РФ проголосувала за референдум. Російські підрозділи почали блокувати українські військові частини та об'єкти на півострові, захопили аеропорти Бельбек і Сімферополь, сухопутні в'їзди до Криму з боку Херсонщини.

Псевдореферендум про статус Криму відбувся 16 березня 2014 року. Зрежисоване Росією «волевивлення» бойкотували кримські татари та інші проукраїнськи налаштовані жителі півострова. 25 березня росіяни захопили тральщик «Черкаси» ВМС України – останню силу, що тримала український прапор у Криму.

Відтоді й донині півострів тимчасово окуповано Росією. Там тривають політичні переслідування громадських активістів.

Березень. Оборона Київщини, Чернігівщини, Херсонщини, Сумщини та Миколаївщини

На початку вторгнення в Україну у 2022 році РФ кинула всі сили на блискавичне захоплення Києва. Сухопутні війська РФ мали швидко просунутися обласними центрами з південного, північно-східного та східного напрямків і підступити до столиці. Її окупант планував взяти не більше як за 3–5 днів.

На Київщині запеклі бої почалися вже в перший день повномасштабного вторгнення. Агресор намагався висадити десант на Гостомельський аеродром і захопити Київ за підтримки важкої бронетехніки й артилерії, які зайшли через Чорнобильську зону. Ця колона російської техніки за 3 дні зайшла до Бучі, але далі не просунулася. Стійкий опір ЗСУ і територіальної оборони зірвав наміри РФ. Через безрезультатність спроб прорватися до Києва наприкінці березня командування РФ вирішило вивести війська з Київської області.

На Чернігівщині основною логістичною артерією мав стати автошлях Нові Яриловичі – Чернігів, звідки залізницею та автошляхами через річку Десну переправлялися б засоби ведення війни. Опір українців на Чернігівщині – і військових, і місцевих жителів зламав усі плани ворога.

Першими на Чернігівщині російського удару зазнало село Дніпровське на кордоні з Білоруссю, а також прикордонні пункти «Нові Яриловичі», «Грем'яч», «Сеньківка», аеродром у Ніжині, навчальний корпус 1-ї окремої танкової Сіверської бригади у Гончарівському. Вороже угруповання «Центр» заходило з

боку Білорусі через Добрянку, Городню в напрямку Ріпок, Михайло-Коцюбинського, Шестовиці на Чернігів. До обіду 24 лютого загарбники зайшли в Семенівку, Городню, Седнів, Новгород-Сіверський. Найбільша колона ворожої техніки розтяглася на 34 кілометри.

Того ж дня українська артилерія знищила дві передові колони росіян за 15 кілометрів від Чернігова в районі Рівнопілля, що зупинило наступ і дало змогу оборонцям зайняти позиції на висоті поблизу Новоселівки. Криваві бої в цій місцевості тривали до кінця березня. Утримати висоту було вкрай важливо – бо інакше Чернігів був би у росіян, як на долоні. Також стратегічне значення мав аеродром «Півці» на півночі Чернігова. У перші дні повномасштабного наступу бійцям Нацгвардії та ЗСУ вдалося втримати цю локацію.

25 лютого українські військові розбили колону російської техніки в Городні за 50 кілометрів від обласного центру. Проти російських танків голіруч виходили й мешканці сіл і містечок. Соцмережами ширилися емоційні відео з Бахмача, Корюківки, Городні, де люди намагалися зупинити ворожу техніку. Про її переміщення та місця розташування місцеві повідомляли ЗСУ. Чернігівці, готуючись до оборони та вуличних боїв, споруджували барикади, робили коктейлі Молотова.

Кільце ворожих військ навколо Чернігова стискалося. Врешті єдиною шпариною, яка з'єднувала обласний центр з «великою землею», залишилося село Количівка на південь від Чернігова. Звідси в місто вела пряма дорога через міст над Десною. Цим мостом евакуювали цивільних, завозили з Києва гуманітарну допомогу та військову амуніцію. Захопивши Количівку, росіяни могли б штурмувати Чернігів.

Отримавши відсіч у Количівці, росіяни штурмували сусіднє село Лукашівку, яка таки потрапила в тимчасову окупацію. Ворожа авіація по декілька разів на день завдавала ударів по Чернігову. Критичним моментом стало знищення ворогом 23 березня останнього автомобільного мосту через Десну. Місто опинилося на межі гуманітарної катастрофи.

Наприкінці березня бліцкриг остаточно провалився. Російські війська сконцентрувалися на Сході України. Північна фортеця вистояла, відтягнувши на себе значні сили російської армії, які звідси так і не дійшли до Києва. 28 березня вони почали відступати, а на 2 квітня переважно вийшли за державний кордон.

На Сумщині першими опір ворогу чинили місцеві жителі й тероборона – коктейлями Молотова і стрілецькою зброєю, а подекуди і беззбройними зупиняли колони російської техніки. «Щоб не було у нас ні ЛНР, ні ДНР, і СНР щоб не було. У нас одна вільна Україна. В Росію не хочемо. Ми її сюди не звали, не просили. А зараз будемо пригощати коктейлями [Молотова]», – сказав місцевий житель кореспондентці «Суспільне: Суми» 1 березня 2022 року.

Масовий спротив місцевого населення і злагодженість територіальної оборони сприяли успішним діям Сил оборони України і тому, що з перших днів повномасштабного вторгнення ворог зазнавав відчутних втрат і мав проблеми з постачанням боєприпасів, пального, загалом з логістикою. Комплекс цих чинників змусив окупантів відступити з Сумщини.

Весь світ облетіли кадри з Херсонщини, на яких беззбройні люди голіруч зупиняють ворожу техніку або виходять на багатотисячні мітинги під українськими прапорами і гаслами «Окупанти, забирайтесь геть!». Символом героїчного спротиву херсонців став Бузковий гай, де відбувся нерівний бій сил тероборони: з автоматами та коктейлями Молотова проти росіян на броньованій техніці. Тоді у парку в бою з окупантами загинули близько 30 херсонців.

Усі дев'ять місяців окупації Херсонщини на непідконтрольних територіях діяв партизанський рух «Жовта стрічка». В другій половині жовтня 2022 року в результаті потужного контрнаступу Сил оборони України вдалося звільнити від окупантів правобережжя Херсонщини та частину Миколаївської області. 11 листопада 2022 року українські бійці звільнили від ворога Херсон. Тисячі українців, які лишалися в місті, вітали своє військо з українськими прапорами.

14 березня. День українських добровольців

14 березня вшановуємо українських добровольців. Ця дата обрана не випадково. Саме в цей день у 2014 році на тренувальну базу в Нових Петрівцях із Майдану Незалежності вирушили перші 500 бійців-добровольців Самооборони Майдану для формування першого добровольчого батальйону. Вони мали спільне бажання захищати Україну разом із побратимами, що стояли пліч-о-пліч на барикадах або були товаришами з патріотичних рухів.

Навесні того ж року при облдержадміністраціях розпочали набір до батальйонів територіальної оборони, що формувалися з мешканців-добровольців областей під керівництвом Міністерства оборони України. Одночасно створювалися добровольчі формування Національної гвардії України і патрульної служби поліції особливого призначення під керівництвом Міністерства внутрішніх справ. Окремо добровольці формували незалежні від державних силових структур добровольчі батальйони, які стали щитом на захисті України на початку російської збройної агресії. Тоді, у 2014 році, добровольчі батальйони дали змогу провести мобілізацію, відтак врятували Українську державність від загибелі.

Загалом у 2014-2015 роках у бойових діях на сході України брали участь майже 40 добровольчих батальйонів, переважна більшість яких згодом перетворилася на військові частини силових структур. А чимало тодішніх

цивільних добровольців за десять років війни стали досвідченими військовими командирами.

Масштабний добровольчий рух піднявся також у відповідь на вторгнення 2022 року. Від перших годин вторгнення сотні тисяч українців добровільно стали на захист України, вступаючи до лав ЗСУ та територіальної оборони. Десятки тисяч для цього повернулися з-за кордону. Серед тих, хто добровільно взяв у руки зброю, – відомі спортсмени, зірки, люди різних професій. До українських добровольців доєдналися й іноземці. Українська держава закликала їх спільно боротися за мир і демократію у Європі та всьому світі.

Тематичні матеріали Українського інституту національної пам'яті

Віртуальний музей російської агресії – платформа, на якій можна прочитати детальну хроніку подій: <https://surl.li/ecqjbz>

Інтерактивна карта: <https://surl.li/evmoov>

Визволені регіони: матеріали до річниці деокупації: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/vyzvoleni-regiony-materialy-do-richnyci-deokupaciyi>

Серія матеріалів Російсько-українська війна: історичний контекст: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/rosiysko-ukrayinska-viyna-istorychnyy-kontekst>

Колекція зібраних свідчень учасників та очевидців сучасної війни проекту «Усна історія російсько-української війни»: <https://uinp.gov.ua/usna-istoriya/ato-usna-istoriya>

«Вистояли – переможемо!» – інформаційні матеріали до річниці повномасштабного вторгнення РФ в Україну: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/vchytelyam/metodychni-rekomendaciyi/informaciyni-materialy-do-10-oyi-richnyci-vid-pochatku-rosiysko-ukrayinskoyi-viyny>, а також відповідну презентацію: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/vchytelyam/prezentaciyi/vystoyalyperezhemo-do-richnyci-povnomasshtabnogo-vtorgnennya-rf-v-ukrayinu>

Інформаційні матеріали до 10-ої річниці від початку російсько-української війни: <https://uinp.gov.ua/informaciyni-materialy/vchytelyam/metodychni-rekomendaciyi/informaciyni-materialy-do-10-oyi-richnyci-vid-pochatku-rosiysko-ukrayinskoyi-viyny>

Виставки:

«Україна. Війна в Європі»: <https://uinp.gov.ua/vystavkovi-proekty/vystavka-ukrayina-viyna-v-yevropi>

«Кожен із нас – воїн»:
<https://uinp.gov.ua/vystavkovi-proekty/vystavka-kozhen-iz-nas-voyin>

«Рашизм – це...»:
<https://uinp.gov.ua/vystavkovi-proekty/vystavka-rashyzm-ce>

«Стерті з лиця землі»:
<https://uinp.gov.ua/vystavkovi-proekty/vystavky-sterti-z-lycya-zemli>

«Наш Маріуполь»:
<https://uinp.gov.ua/vystavkovi-proekty/vystavka-nash-mariupol>

«10 років агресії – 10 років спротиву»:
<https://uinp.gov.ua/vystavkovi-proekty/vystavka-10-rokiv-agresiyi-10-rokiv-sprotyvu>

«Мововбивство – складова рашизму»:
<https://uinp.gov.ua/vystavkovi-proekty/movovbyvstvo-skladova-rashyzmu>

Видання:

«Без ротації»: <https://uinp.gov.ua/elektronni-viddannya/bez-rotaciyi>

«Наш Маріуполь»: <https://uinp.gov.ua/elektronni-viddannya/broshura-nash-mariupol>

«Свідчення про війну. Чернігівська та Городнянська громади»:
<https://uinp.gov.ua/elektronni-viddannya/svidchennya-pro-viynu-chernigivska-ta-gorodnyanska-gromady>

«Воїни Дніпра: цінності, мотивації, смисли»:
<https://uinp.gov.ua/elektronni-viddannya/voyiny-dnipra-cinnosti-motyvaciyi-smysly>

«Дівчата зрізають коси»: <https://uinp.gov.ua/elektronni-viddannya/divchata-zrizayut-kosy-knyga-pro-zhinok-na-viyni>

«Дівчата зрізають коси» англійською мовою / «Girls cutting their locks»:
<https://uinp.gov.ua/elektronni-viddannya/divchata-zrizayut-kosy-angliyskoyu-movoyu-girls-cutting-their-locks>

«Волонтери: Сила небайдужих»: <https://uinp.gov.ua/elektronni-viddannya/volontery-syla-nebayduzhyh>

«Капелани. На службі Богу і Україні»: <https://uinp.gov.ua/elektronni-viddannya/kapelany-na-sluzhbi-bogu-i-ukrayini>

«2014: початок російсько-української війни»:
<https://uinp.gov.ua/elektronni-viddannya/broshura-2014-pochatok-rosiysko-ukrayinskoyi-viyny>

«Люди сірої зони. Свідки російської анексії Криму 2014 року»:
<https://uinp.gov.ua/elektronni-viddannya/lyudy-siroyi-zony-svidky-rosiyskoyi-aneksiyi-krymu-2014-roku>

Відеоматеріали:

«Герої України. Південь» – інтерв'ю із військовослужбовцями, нагородженими званням Герой України: <http://surl.li/nxyxbc>

«Навіки в строю. Слава і Честь»: <http://surl.li/nxyxbc>

«Козацьке коріння Донеччини та Луганщини»: <http://surl.li/ahcvts>

«Вогонь та Мистецтво: Сага Героїв»: <http://surl.li/nyqafu>

«Голоси Революції Гідності»: <http://surl.li/sewpyj>

Цикл «Нескорені»: <http://surl.li/ungqpw>

Серія короткометражних документальних фільмів «Жінки, які загинули за Україну»: <http://surl.li/fbmagd>

«Історії місць війни» – відеофіксація спогадів: <http://surl.li/gtwaba>

Серія банерів про перший рік війни: <http://surl.li/rzkjon>

Проект «Діалоги про війну»: <https://surl.li/jtwkrg>

Над матеріалами працювали співробітниці Українського інституту національної пам'яті: Олена Охрімчук, Ганна Байкеніч, Вікторія Скуба